

När ensamkommande barn försvinner

Analys av registrerade avvikningar med särskilt fokus på tidpunkt för avvikande

Framtagen av samverkansdelegationens arbetsgrupp avseende mottagande av ensamkommande barn och unga – ett samarbete mellan länsstyrelserna, Migrationsverket, Socialstyrelsen och Sveriges Kommuner och Regioner (SKR). Huvudförfattare Emanuel Hort.

Innehållsförteckning

Inledning	1
Dataunderlag och urval	2
Avvikandets tidpunkt i processen	3
Avvikningstillfälle i relation till beslut om avvisning/utvisning	4
Avvikningar och myndighetsålder	7
Avvikande i relation till 18-årsdag	7
Avvikande i relation till åldersuppskrivning	8
Variationer inom gruppen	10
Ålder och kön	10
Nationalitet	12
Avvikningstillfälle per nationalitet	13
Flergångsavvikningar	15
Slutsatser och medskick	17

Inledning

Problematiken gällande ensamkommande barn och unga som försvinner har varit känd under en längre tid. Länsstyrelsen i Stockholm hade under 2016–2017 i uppdrag att kartlägga problematiken och ta fram åtgärdsförslag. För att få en mer aktuell bild av problematiken och en översikt av utvecklingen över tid tog länsstyrelserna fram en analysrapport¹ som färdigställdes i början av 2022. Rapporten utgick från Migrationsverkets statistik avseende avvikningar som registrerats under perioden 2013–2020.

Rapporten konstaterade bland annat att andelen avvikningar, beräknad utifrån avskrivna asylärenden, låg på i genomsnitt 25 procent under åren 2019 och 2020 och var särskilt hög avseende ensamkommande barn från Marocko och Algeriet. Rapporten visade även att avvikningarna i hög utsträckning tycktes ske i relativ närtid efter inskrivning, ofta inom fyra månader, men att det även fanns en grupp avvikningar som skedde efter två till tre år. Vidare listades ett antal frågeställningar att beakta för utformande av preventionsåtgärder och för vidare analys av registerdata i syfte att fördjupa förståelsen av problematiken.

Den aktuella rapport som nu har tagits fram av samverkansdelegationens arbetsgrupp avseende mottagande av ensamkommande barn och unga syftar till att närmare undersöka när i tid som ensamkommande barn försvinner, i relation till viktiga händelser i det enskilda barnets asylärende. Målsättningen har varit att kunna redovisa i vilken grad avvikningar tycks ske i samband med att personen i fråga till exempel får ett avslagsbeslut eller närmar sig sin artonårsdag.

Under arbetet med den aktuella rapporten har Socialstyrelsen, Migrationsverket och Polismyndigheten tilldelats ett särskilt regeringsuppdrag² att bedriva ett treårigt utvecklingsarbete för att motverka att ensamkommande barn försvinner. I uppdraget ingår både att ta fram löpande statistik samt nationell vägledning till berörda aktörer. Ett syfte med den aktuella rapporten som tillkommit under arbetes gång är därmed att redovisa ett användbart kunskapsunderlag och relevanta medskick för det fortsatta arbetet inom det särskilda regeringsuppdraget.

I rapporten används genomgående begreppet ”avvikning” för att benämna när barnet registreras som avviken i Migrationsverkets register. I praktiken är dock kunskapen begränsad om vilka omständigheter som föreligger när ensamkommande barn försvinner. Faktorer som upplevd avsaknad av handlingsalternativ, yttre påtryckningar, tvång samt utsatthet för människohandel och exploatering kan på olika sätt vara aktuella i det enskilda fallet.

¹ <https://integration.lansstyrelsen.se/lansstyrelserna-publicerar-sammanstallning-om-ensamkommande-barn-som-avvikit/>

² <https://www.regeringen.se/regeringsuppdrag/2022/07/uppdrag-om-att-starka-arbetet-med-att-motverka-att-ensamkommande-barn-forsvinner/>

Dataunderlag och urval

Det material som ingår i den aktuella sammanställningen innefattar registrerade avvikningar avseende ensamkommande barn och unga i ålder 0 – 18 år, alltså även myndiga personer ej fyllda nitton år. Det innefattar därmed både personer som kommit som ensamkommande barn och fyllt arton år samt ensamkommande unga som har bedömts vara myndiga efter en åldersbedömning. Ensamkommande barn som efter ankomsten till Sverige återförenats med vårdnadshavare ingår ej.

Sammanställningen bygger på registerdata från Migrationsverket som tagits ut den 9 november 2022 och innefattar registrerade avvikningar sedan 1 januari 2013. Sammanställningen omfattar totalt 3 293 registrerade avvikningar fördelade på 3 115 unika individer. Då sammanställningen utgår från antal registrerade avvikningar kan samma individ förekomma med mer än en avvikning i samma diagram. Av de individer som ingår i underlaget har 2959 personer (95 procent) endast ett registrerat avvikningstillfälle var. 156 individer har mer än ett registrerat avvikningstillfälle och står tillsammans för 334 (10 procent) av de avvikningar som ingår i underlaget.

I delar av sammanställningen är urvalet begränsat till personer som skrivits in i mottagningssystemet under perioden 2017 – 2021 i syfte att ge en mer generaliserbar bild som inte påverkas av de särskilda omständigheter som rådde för den stora grupp ensamkommande barn och unga som kom under 2015 och 2016. Skälet till att detta urval inte omfattar avvikningar avseende personer inskrivna under 2022 är att undvika en missvisande överrepresentation av avvikningar som skett i relativ närtid efter inskrivning, då avvikningar avseende personer som skrivits in under 2022 på grund av tidpunkten för dataunderlagets inhämtande endast kan ha skett inom de närmaste tio månaderna efter inskrivning.

Ett problem med dataunderlaget är att det endast omfattar avvikningar där personen faktiskt har registrerats som avviken hos Migrationsverket. Det innefattar därmed inte personer som avvikit från sin placering av socialtjänsten men fortsatt varit nåbar i kontakten med Migrationsverket och heller inte personer där Migrationsverket fått kännedom om att personen i samband med avvikandet även lämnat landet, då personen inte registreras som *avviken* utan som utrest. Migrationsverkets registreringar av avviken person syftar till att redovisa personens aktuella vistelse och inte huruvida personen är att betrakta som avviken ur socialtjänstens synpunkt eller försvunnen i polisiär bemärkelse.

Avvikandets tidpunkt i processen

När vi tittar på registrerade avvikelser under perioden 2013 – 2022, för målgruppen ensamkommande barn och unga i åldern 0 – 18 år, så ser vi tydligt att den högsta förekomsten av avvikelser har skett under det första året efter inskrivning, och framför allt under det första halvåret. Efter ungefär nio månader planar antalet avvikelser av och ligger kvar på en lägre nivå som kvarstår under de första tre åren, för att sedan sjunka ytterligare. I diagram 1 nedan utgör varje stapel ett kvartal (numrerade i intervall om 90 dagar) och tidsperioden i diagrammet sträcker sig över de första fyra åren efter inskrivning.

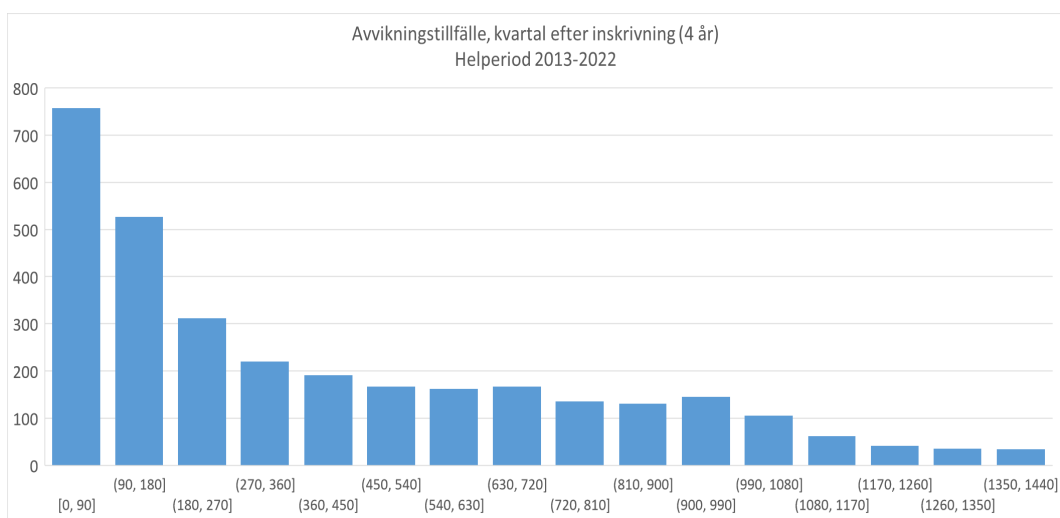

Diagram 1

När avgränsningen görs till personer som skrivits in i Migrationsverkets mottagningssystem under perioden 2017 – 2021 framkommer denna tendens än tydligare. I diagram 2 nedan framgår att det för personer inskrivna under denna period är ännu vanligare med avvikelser i relativ närtid efter inskrivning och den grupp avvikelser som tidigare kunnat ses efter två års tid har närapå försvunnit.

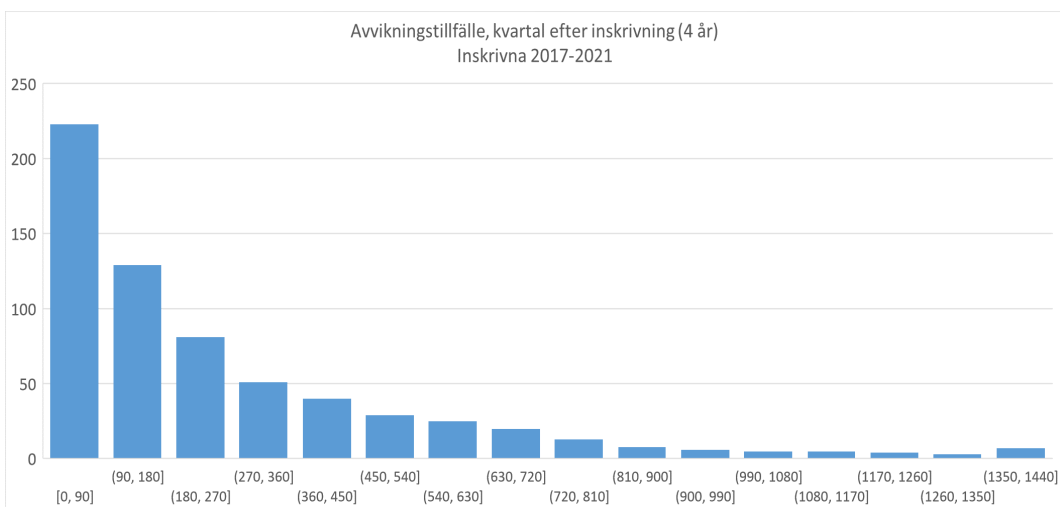

Diagram 2

När avvikningarna redovisas per månad efter inskrivning (diagram 3) framkommer det att avvikningar är som vanligast under de första fyra månaderna. Sannolikt handlar det då i hög utsträckning om avvikningar som sker innan beslut i asylärendet. I diagram 3 är varje stapel numrerad i intervall om 30 dagar.

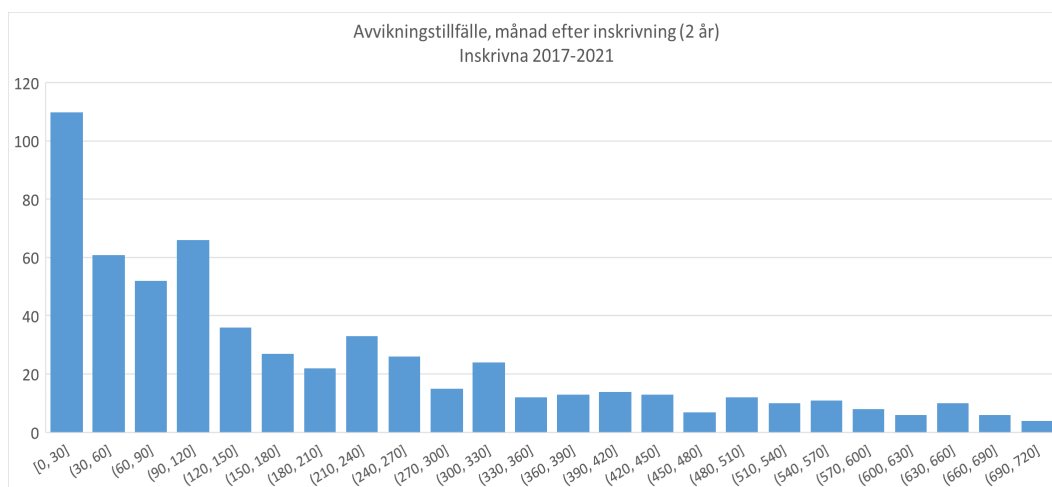

Diagram 1

En möjlig förklaring till att antalet avvikningar tycks öka något under den fjärde inskrivningsmånaden kan vara att det sammanfaller med att en del hinner få ett första beslut i asylärendet. En jämförelse mellan inskrivningsdatum och datum för första beslut visar att en del beslut börjar komma under tredje månaden, men att det i det aktuella underlaget är vanligast att beslutet kommit runt månad 6 – 8.

Avvikningstillfälle i relation till beslut om avvisning/utvisning

Av diagram 4 och 5 nedan framgår att majoriteten av de avvikningar som sker genomförs innan beslut om avvisning/utvisning tagits.³ Förelperioden 2013–

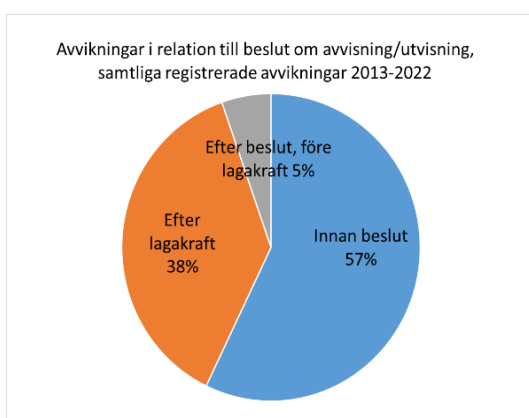

Diagram 4

Diagram 5

³ En jämförelse mellan datum för beslut, delgivning samt lagakraftvunnet beslut avseende asyl respektive beslut om avvisning/utvisning visar att dessa i underlaget överensstämmer till ca 98 procent.

2022 gäller det i 57 procent av fallen medan det för personer som skrivits in under perioden 2017 – 2021 gäller i hela 70 procent av fallen.

En möjlig förklaring till detta kan vara att barnet/den unga inte haft för avsikt att söka asyl, eller inser efter ansökan att de egna möjligheterna till uppehållstillstånd är mycket små och därför inte väljer att vänta in ett besked i asylärendet.

Av den mindre andel som avviker efter ett beslut fördelar sig avvikningstillfället i relation till beslutsdatumet enligt diagram 6. Detta och följande diagram i avsnittet utgår från data över registrerade avvikningar avseendenelperioden 2013–2022.

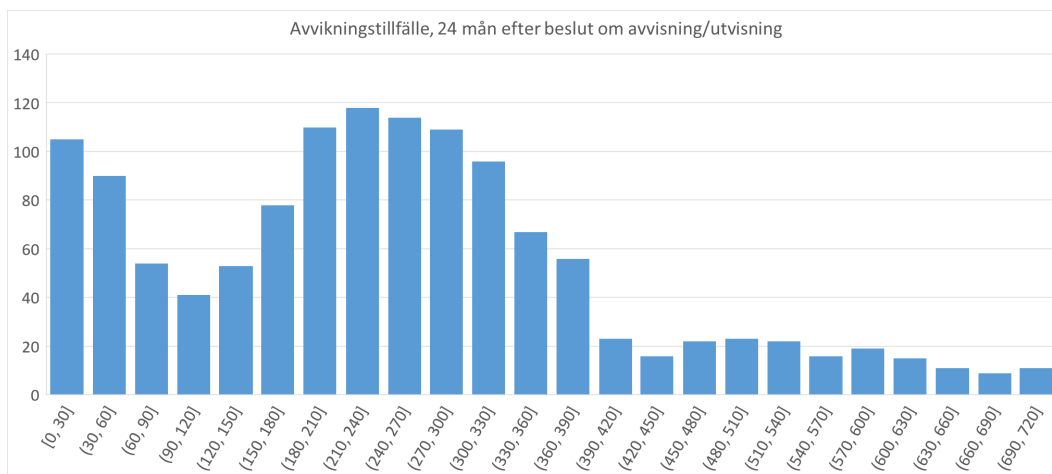

Diagram 6

Efter att beslut om avvisning/utvisning är fattat ser vi i diagram 6 ett stort antal avvikningar under de första två månaderna efter ett avslagsbeslut. Sedan sjunker antalet avvikningar under några månader för att sedan stiga kraftigt runt tidsperioden 6–10 månader efter avslagsbeslutet. Denna senare puckel är med stor sannolikhet nära förknippad med att beslutet vinner laga kraft efter en domstolsprocess.

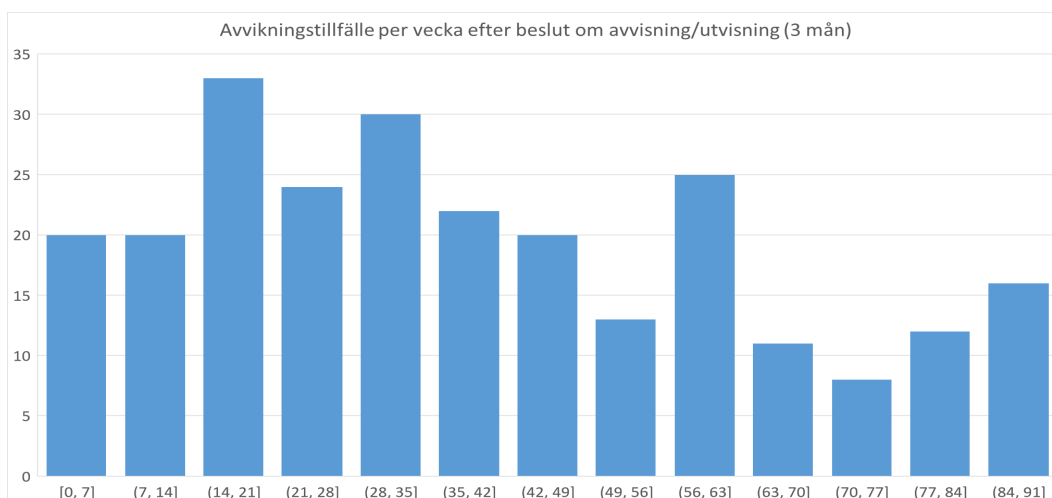

Diagram 7

Om vi tittar närmare på antal registrerade avvikningar per vecka i samband med ett beslut (diagram 7) så kan vi se att dessa ligger särskilt högt några veckor efter själva beslutstillfället. En trolig förklaring är att detta har att göra med när beslutet delges, vilket i dataunderlaget ofta har skett just 2–3 veckor efter själva beslutsdatumet. I detta diagram är staplarna numrerade i intervall om 7 dagar.

Det andra tillfället som sannolikt har en stor påverkan på förekomsten av avvikningar är när beslutet vinner laga kraft. I det aktuella dataunderlaget har barnet/den unga överklagat grundbeslutet i 89 procent av fallen, varpå beslutet vunnit laga kraft ca 4–5 månader efter grundbeslutet (diagram 8).

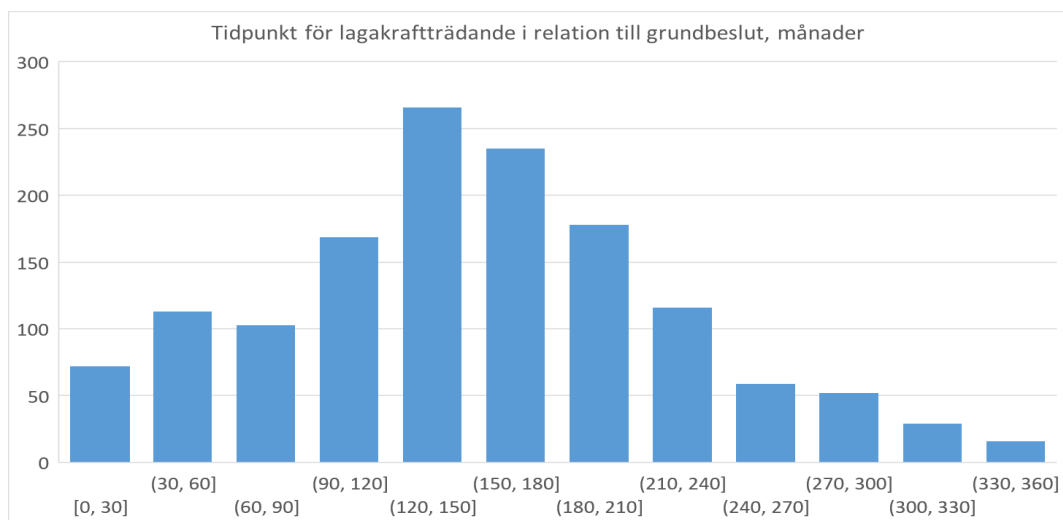

Diagram 8

När vi tittar närmare på antalet avvikningar per vecka i relation till när beslutet vunnit laga kraft (diagram 9) framgår det att den största ökningen av antalet avvikningar inte sker omedelbart i samband med att beslutet vinner laga kraft, utan efter ungefär en månad. Vi kan även se att det förekommer en viss ökning av avvikningar även veckorna innan beslutet är på väg att vinna laga kraft, vilket tyder på att barnet/den unga i dessa fall är medveten om vad som är på väg att ske och väljer att avvika innan.

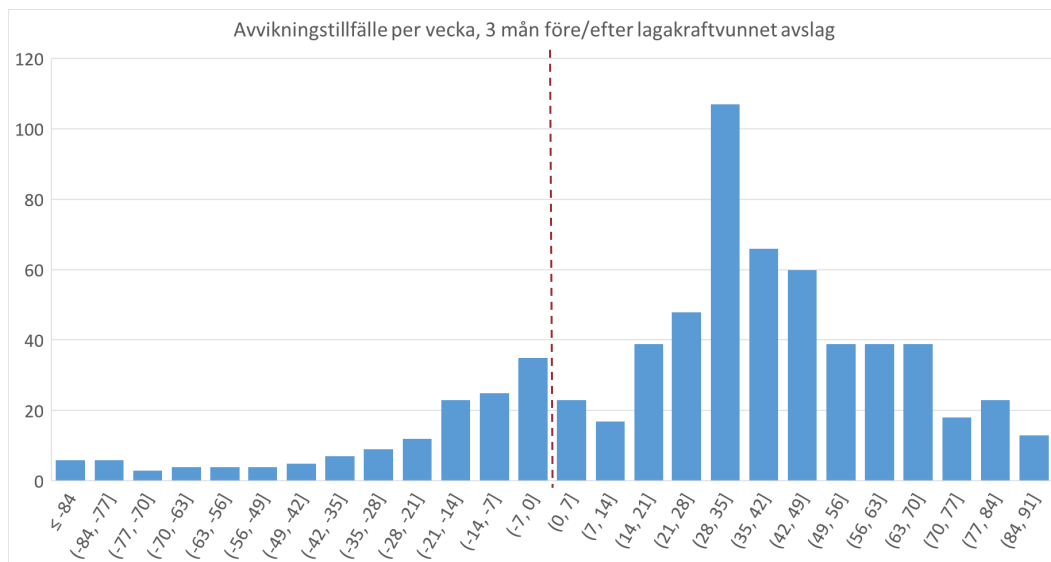

Diagram 9

Avvikningar och myndighetsålder

Förutsättningarna för minderåriga ensamkommande barn respektive unga vuxna i mottagningssystemet skiljer sig åt påtagligt. Skillnaderna gör det relevant att titta närmare på vilken effekt artonårsdagen eller ett beslut om åldersuppskrivning har för avvikningar, men innebär också att en jämförelse mellan antalet avvikningar före respektive efter artonårsdagen har sina begränsningar.

För de som ännu är i asylprocess övergår ansvaret för boende från socialtjänsten till Migrationsverket, vilket innebär att den unge i de flesta fall inte längre får bo kvar i det boende som ordnats av socialtjänsten om inte socialtjänsten bedömer att det finns särskilda skäl för det. Samtidigt avslutas gode mannens uppdrag och en flytt kan i många fall också innebära ett avbrott i skolgången.

För de som har ett lagakraftvunnet avslagsbeslut och blir myndiga blir förändringen ännu större. I dessa fall skrivs personen ut ur Migrationsverkets mottagningssystem och står därmed helt utan dagersättning och boende då lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. (LMA) inte längre är tillämplig. I fråga om verkställande av beslut om av- eller utvisning behöver det heller inte längre tas hänsyn till ”barnets bästa” vilket bland annat innebär att en av- eller utvisning kan genomföras utan ett ordnat mottagande i hemlandet.

Samtliga diagram i avsnittet avser avvikningar under perioden 2013 – 2022.

Avvikande i relation till 18-årsdag

Diagram 10 visar avvikningstillfälle i relation till 18-årsdagen. Varje stapel avser en nittiodagarsperiod där dag 0 (markerad med röd streckad linje) utgör 18-årsdagen. Diagrammet innefattar avvikningar som skett från tre år innan 18-årsdagen till ett år därefter. Vardera årsdagen är markerad med en streckad linje.

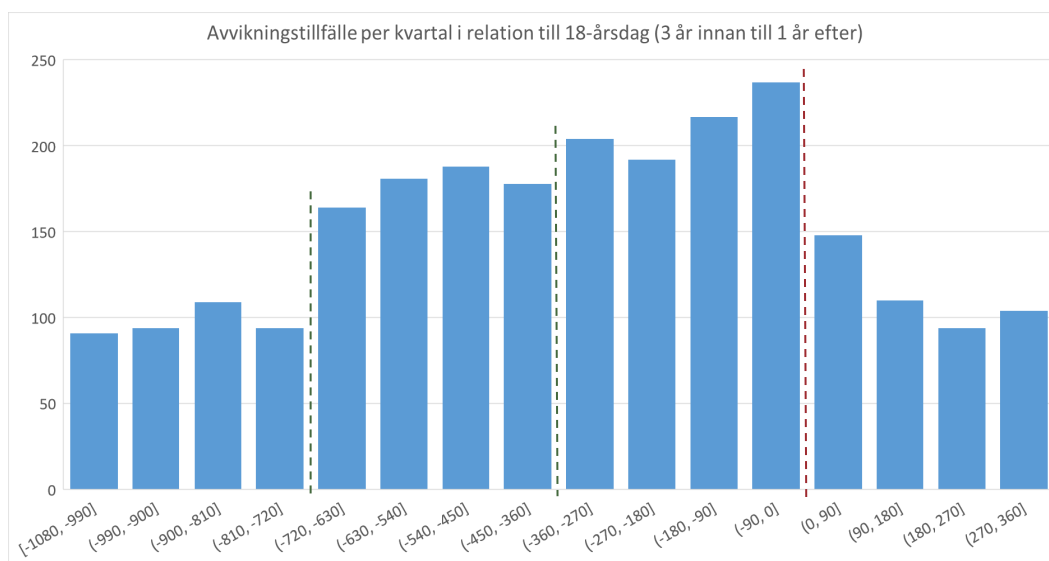

Diagram 10

Diagram 10 visar en successivt ökad förekomst av avvikningar från 16 års ålder. Den största ökningen sker inte i direkt samband med 18-årsdagen utan i skiftet från 15 till 16 års ålder, vilket kan jämföras med de resultat som påvisades i länsstyrelsernas tidigare rapport om en överrepresentation i förekomsten av avvikningar inom gruppen ensamkommande barn i åldern 16 – 17 år. Efter 18-årsdagen sjunker antalet avvikningar och ligger sedan kvar på en lägre nivå.

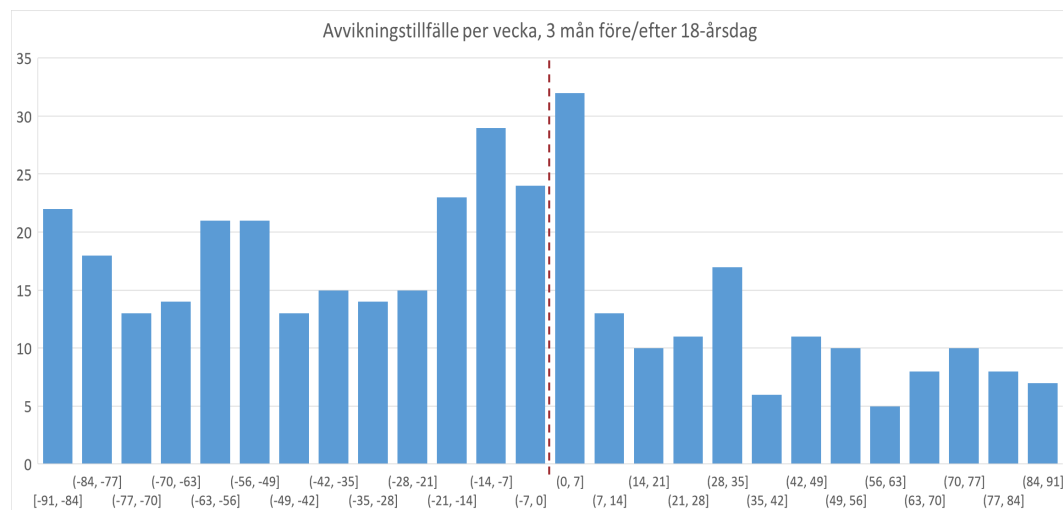

Diagram 11

Diagram 11 visar att antalet avvikningar ökar veckorna före och första veckan efter 18-årsdagen, vilket kan förstås utifrån att den unga förlorar de fördelar den haft som minderårig. Omkring en månad innan ett ensamkommande barn fyller 18 år genomför Migrationsverket ett så kallat 18-årssamtal vid vilket information ges om vad som kommer att gälla avseende boende och asylärendet.

Avvikande i relation till åldersuppskrivning

I det aktuella underlaget är det 355 avvikningar där Migrationsverket tagit beslut om åldersuppskrivning. Enligt uppgift från Migrationsverket är praxis att beslut om åldersuppskrivning i regel fattas i samband med beslut i asylärendet och att i de fall personen bedöms vara över arton år så fastställs den nya åldern till 18 år. I det underlag som har analyserats här är det i cirka 65 procent av fallen där datum för beslut om åldersuppskrivning sammanfaller med datum för beslut i asylärendet.

Till skillnad från personer som är på väg att fylla arton år framgår det i diagram 12 nedan att det är en mycket låg nivå av avvikningar innan själva beslutet om åldersuppskrivning tas. De som är aktuella för en åldersbedömning tenderar alltså i hög grad att invänta beslut i asyl- och åldersfrågan innan de eventuellt avviker. I diagrammet framgår även en ökad förekomst av avvikningar mellan 6–8 månader efter åldersuppskrivningen, vilket sannolikt förklaras av att det är inom den tidsramen som beslutet om avvisning/utvisning vinner lagakraft.

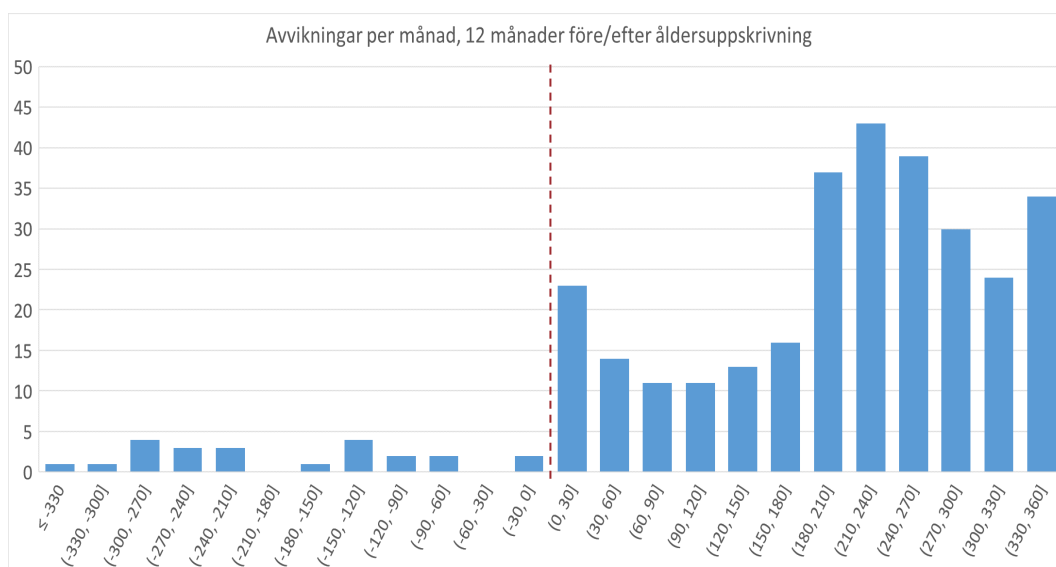

Diagram 12

Av diagram 13 framgår att förekomsten av avvikelser är högre under andra och tredje veckan efter registrerat beslutsdatum, vilket troligen förklaras av att det är då beslutet om åldersuppskrivning och i asylfrågan delges och det blir aktuellt att flytta från det tidigare boendet i socialtjänstens regi.

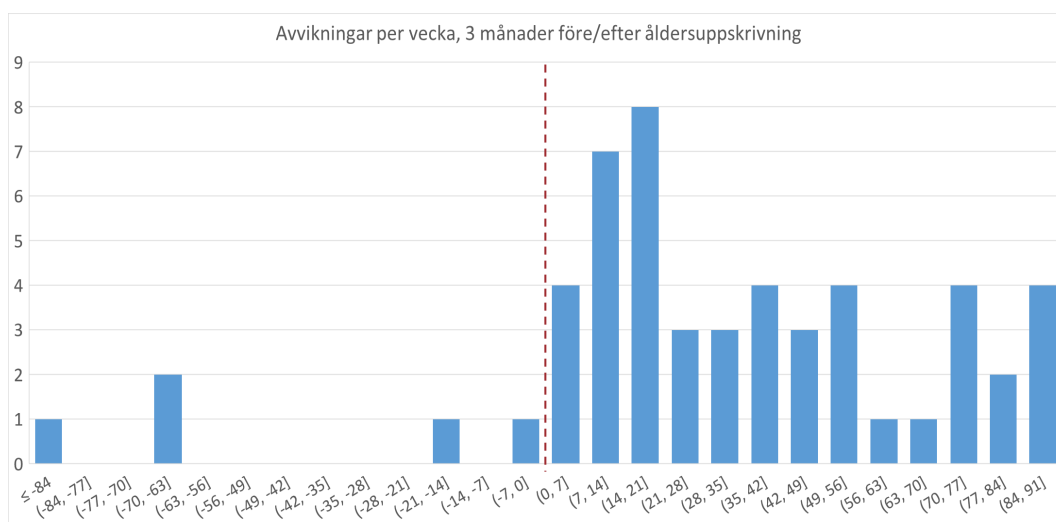

Diagram 13

Då beslut om åldersuppskrivning ofta tas i samband med beslut i asylärendet är det svårt att särskilja vad som är en effekt av beslutet om avslag och avvísning/utvisning, och vad som är en effekt av att den unga bedöms vara över 18 år. Sannolikt är beslutet om åldersuppskrivning inte avgörande i sig för avvikandet, utan påverkar avvikandet på så vis att det i regel sammanfaller med ett avslagsbeslut samtidigt som de nya förutsättningarna för den enskilda som myndig i mottagningssystemet inträder.

Variationer inom gruppen

I detta avsnitt redovisas variationer inom målgruppen avseende avvikningstillfälle efter inskrivning samt relation till beslut i asylärendet, utifrån faktorer som ålder, kön och nationalitet. Sist i avsnittet redovisas även uppgifter om den grupp som har mer än ett registrerat avvikningstillfälle. När inget annat anges avser uppgifterna i detta avsnitt personer som skrivits in i mottagandet under perioden 2017 – 2021 i syfte att ge så generaliserbara resultat som möjligt.

Ålder och kön

Vid en sammanställning av fördelning per ålder och kön framgår att andelen flickor som avvikit är liten på totalen, men att det finns stora skillnader mellan olika åldersgrupper (tabell 1). Av de 612 personer som skrivits in under perioden 2017 – 2021 och sedermera avvikit (unika individer) var andelen flickor 9 procent. Inom gruppen yngre barn, och då särskilt de allra yngsta, är dock andelen flickor betydligt högre.

ÅLDERSGRUPP	FLICKOR	POJKAR	ANDEL FLICKOR
0-6	4	2	67%
07-12	8	42	16%
13-15	13	169	7%
16-17	15	228	6%
18 ÅR	13	118	10%
TOTALSUMMA	53	559	9%

Tabell 1. Avvikna per ålder och kön samt andel flickor inom respektive åldersgrupp, inskrivna 2017 – 2021.

Den stora merparten av anvisningarna inom åldersgrupperna 0–6 år respektive 7–12 år har gjorts på anknytning, men utifrån det befintliga underlaget kan vi inte se vilken typ av anknytningsanvisning det handlar om. Det är inte osannolikt att typ av anknytningsanvisning också skiljer sig åt mellan dessa respektive åldersgrupper och mellan gruppen pojkar respektive flickor.

En granskning av avvikningstillfälle i relation till beslutsprocessen visar att detta ser väldigt olika ut både beroende på ålder och kön. Genomsnittet för avvikningar innan beslut i asylärendet ligger på 70 procent för de som skrivits in under perioden 2017 – 2021. I tabell 2 nedan framgår att andelen avvikningar innan beslut är särskilt hög inom grupperna pojkar i ålder 7 – 12 respektive 13 – 15 år.

För gruppen flickor är det över lag en betydligt större andel som avviker efter ett lagakraftvunnet beslut jämfört med gruppen pojkar, men med stora variationer mellan åldersgrupperna. Medan 75 procent av avvikningarna inom gruppen flickor 7 – 12 år skett efter lagakraftvunnet beslut, är samma siffra för gruppen flickor 13 – 15 år enbart hälften.

	0 – 6 år		7 – 12 år		13 – 15 år		16 – 17 år		18 år	
	Flickor	Pojkar	Flickor	Pojkar	Flickor	Pojkar	Flickor	Pojkar	Flickor	Pojkar
Före beslut	50%	50%	25%	86%	54%	88%	53%	79%	15%	34%
Efter beslut, före laga kraft	0%	0%	0%	0%	8%	3%	0%	3%	23%	11%
Efter lagakraft	50%	50%	75%	14%	38%	8%	47%	18%	62%	54%

Tabell 2. Avvikningstillfälle i relation till beslutsprocess per åldersgrupp och kön, inskrivna under perioden 2017–2021

Intressant att notera är också hur könsfördelningen skiljer sig mellan de yngre ålderskategorierna. Inom gruppen 0 – 6 år ser vi ingen skillnad alls mellan flickor respektive pojkar, med reservation för att det rör sig om ett fåtal ärenden, medan skillnaden mellan gruppen flickor respektive pojkar är som störst inom åldersgruppen 7 – 12 år där en stor majoritet av flickorna avvikit efter lagakraftvunnet beslut medan en stor majoritet av pojkarna avvikit före beslut.

Tabellen visar även att gruppen unga över arton år skiljer ut sig på ett tydligt sätt då betydligt fler, även inom gruppen pojkar, avviker efter ett lagakraftvunnet beslut. Inom denna grupp är det också fler som avviker efter beslut men innan beslutet vunnit laga kraft, särskilt inom gruppen flickor.

När det gäller avvikningstillfälle efter inskrivning avseende de yngsta barnen i åldern 0 – 6 år är underlaget för litet för att kunna dra några slutsatser när det gäller barn och unga som skrivits in under perioden 2017 – 2021. Sett tillelperioden 2013 – 2022 faller dock antalet avvikningar inom denna grupp relativt jämnt ut under hela första året efter inskrivning, för att sedan sjunka efter det.

För gruppen barn i åldern 7–12 år är resultatet snarast det omvända, med en ännu tydligare övervikt mot tidiga avvikningar jämfört med genomsnittet. Som diagram 14 nedan visar så sker en påtaglig andel av avvikningarna inom denna grupp redan under första månaden efter inskrivning.

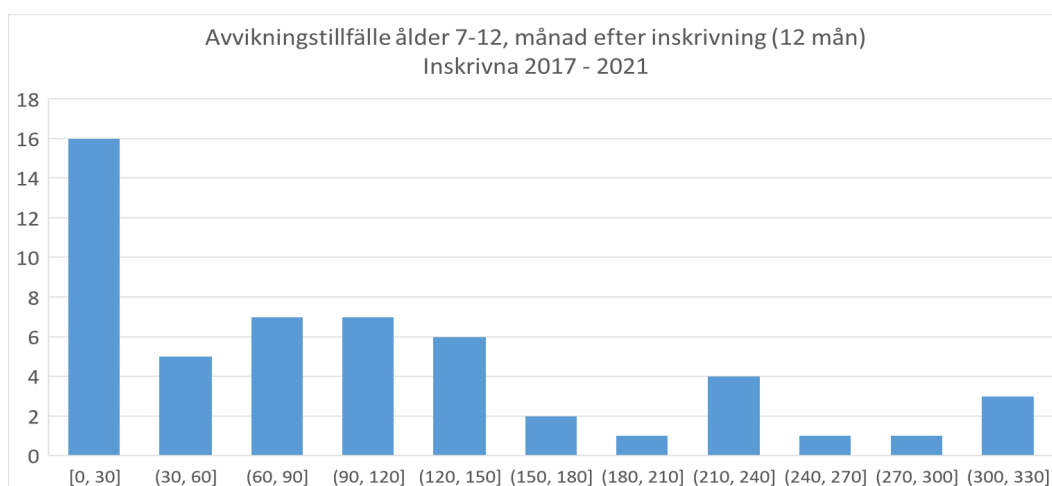

Diagram 14

Nationalitet

Bland de 3115 ensamkommande barn (unika individer) som registrerades avvikna under åren 2013–2022 var en klar majoritet från Afghanistan (1 173 st) eller Marocko (620 st). De två grupperna har varit störst under varje år under mätperioden.

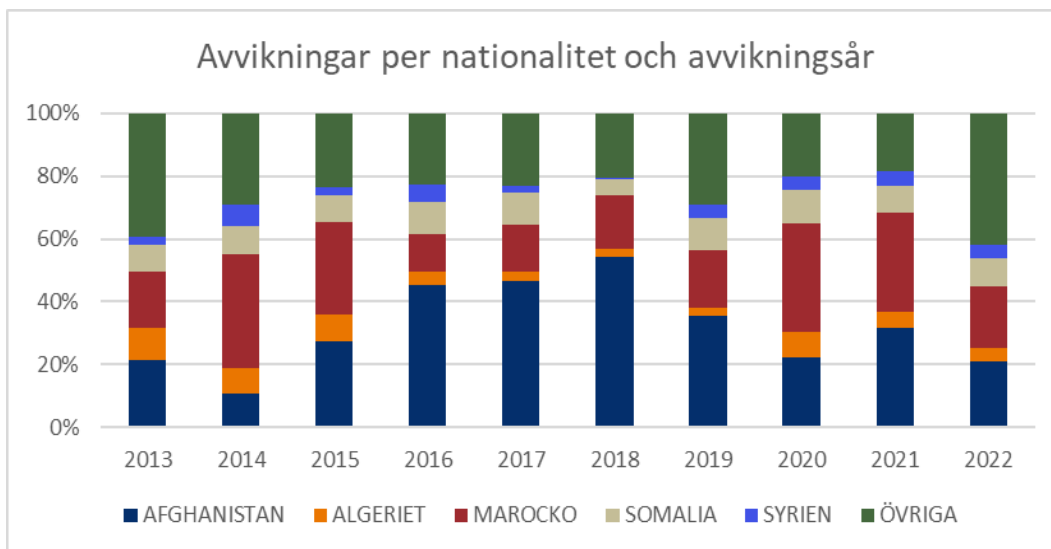

Diagram 15

Andelen ensamkommande barn från Afghanistan som avvikit var som högst 2018 (54 % av alla som registrerades som avvikna det året) medan andelen från Marocko var som högst 2014 och 2020 (ca 35 %). Det som blir tydligt när målgruppen avgränsas till personer som skrivits in i mottagandet under perioden 2017 – 2021 är att en stor del av gruppen från Afghanistan faller bort och att gruppen från Marocko kvarstår som den enskilt största gruppen när det gäller avvikna ensamkommande barn under de senaste åren.

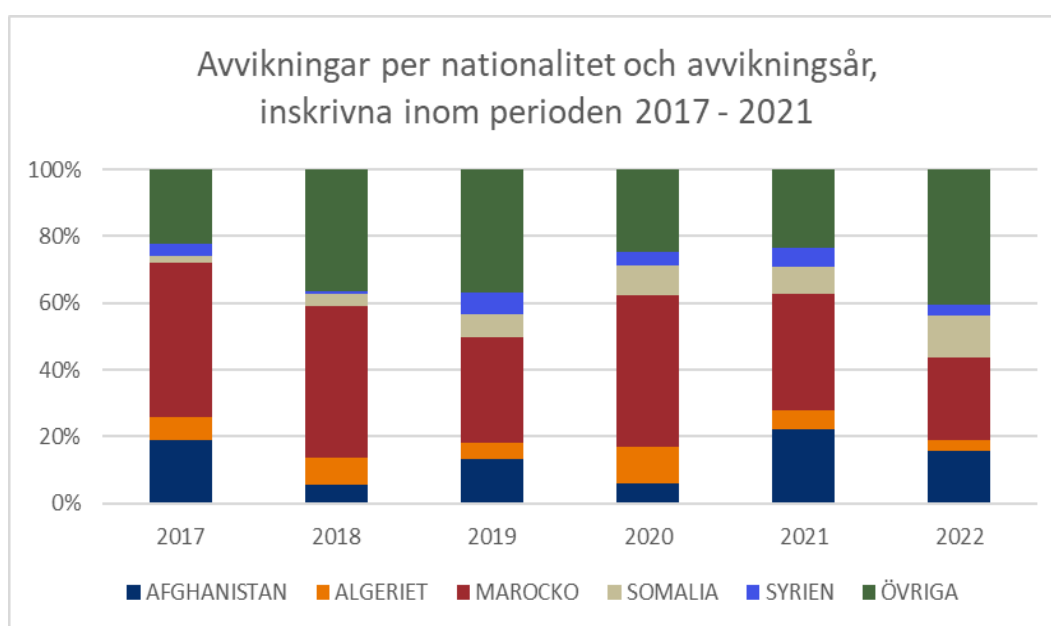

Diagram 16

Av de som skrevs in under perioden 2017 – 2021 och sedermera avvikit var 31 procent från Marocko. Gruppen ”övriga” utgör 40 procent, med Libyen och Albanien som största nationaliteter. Gruppen från Afghanistan utgör 11 procent. Under 2017–2019 registrerades över 600 avvikningar gällande personer från Afghanistan, som alla hade skrivits in innan 2017.

	AFGHANISTAN	ALGERIET	MAROCKO	SOMALIA	SYRIEN
FÖRE BESLUT	66%	83%	84%	55%	73%
EFTER BESLUT, FÖRE LAGA KRAFT	1%	2%	3%	11%	0%
EFTER LAGAKRAFT	33%	15%	13%	34%	27%

Tabell 3. Avvikningstillfälle i relation till beslutsprocess per nationalitet, inskrivna under perioden 2017–2021

Av de som skrivits in under perioden 2017 – 2021 hade 70 procent avvikit innan de fått ett första grundbeslut. För personer från Marocko och Algeriet är andelen på 84 procent respektive 83 procent. Även grupperna från Afghanistan och Syrien som skrivits in från 2017 har höga andelar avvika innan första beslut. Det är anmärkningsvärt då bägge dessa grupper, och särskilt gruppen från Syrien, generellt har större möjlighet att få uppehållstillstånd än grupperna från Marocko och Algeriet.

Avvikningstillfälle per nationalitet

En analys av avvikningstillfälle efter inskrivning för de fem vanligaste nationaliteterna visar att det finns en stor variation mellan olika nationalitetsgrupper bland de som skrivits in under perioden 2017 – 2021.

De 270 avvikningar gällande personer från Marocko som skrevs in under perioden följer i stort samma mönster som för gruppen som helhet, där en stor andel av avvikningarna sker främst under de första fyra månaderna efter inskrivning. Att utfallet sammanfaller med gruppen som helhet följer av att detta är den största nationaliteten gällande avvikningar under perioden. Möjligen hade en mer snabbt fallande kurva varit att vänta givet att så pass många avviker innan beslut.

Gällande de 73 fall av avvikningar avseende personer från Afghanistan skiljer sig mönstret åt markant jämfört med tidigare resultat. En analys av avvikningar för helperioden 2013 – 2022 inom denna grupp visar att det förutom tidiga avvikningar under det första halvåret också finns ett stort antal avvikningar som har skett efter två till tre år, efter beslut i asylärendet. När avgränsningen görs till personer som skrivits in från 2017 och avvikit så är det dock både en hög andel där avvikningen har skett innan beslut (66 procent) och en hög andel avvikningar som skett redan under den första månaden. Av de som skrivits in under perioden 2017 – 2021 är gruppen från Afghanistan den grupp som har störst andel avvikningar i direkt närtid efter inskrivning, vilket framgår av diagram 17 nedan.

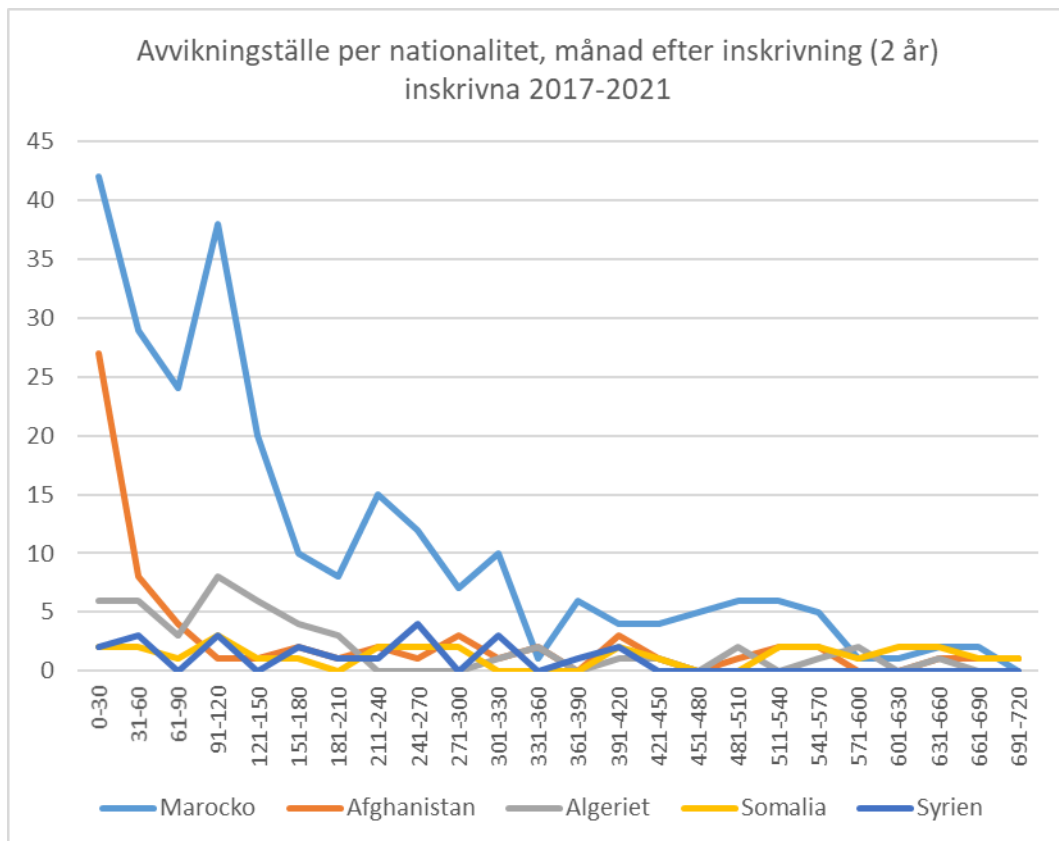

Diagram 17

Avvikningarnas fördelning över tid efter inskrivning redovisas även i diagram 18. De första två tidsperioderna avser månad 1–3 respektive 4–6 medan de tre efterföljande avser en 6-månadsperiod vardera. Vi kan därmed utläsa att drygt 30 procent av avvikelser inom gruppen från Marocko skett inom de första tre månaderna, medan motsvarande siffra avseende gruppen från Afghanistan är drygt 50 procent.

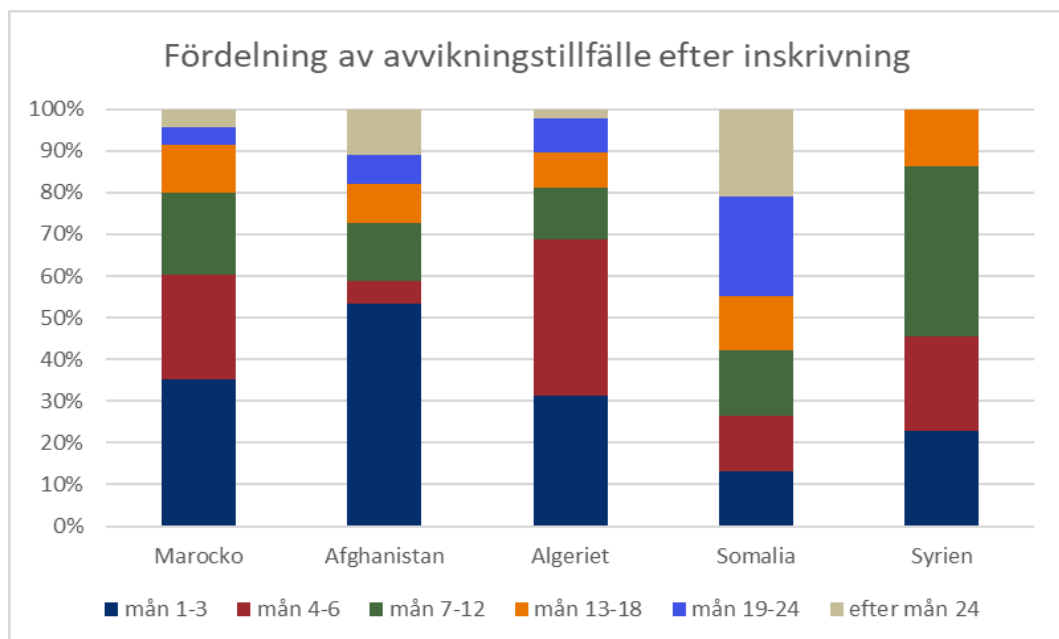

Diagram 18

Gällande gruppen från Algeriet (48 avvikningar) är det liksom grupperna från Marocko och Afghanistan ca 60 – 70 procent av avvikningarna som skett under de första sex månaderna efter inskrivning och ytterligare 10 – 20 procent av avvikningarna som skett under det andra halvåret. När det gäller gruppen från Syrien (22 avvikningar) är det lika stora andelar avvikningar under första halvåret som under andra halvåret, och endast ett fåtal avvikningar som skett efter det.

Gruppen från Somalia (38 avvikningar) har en jämn fördelning av avvikningar över de första 24 månaderna och det är en betydligt större andel av avvikningarna inom denna grupp som sker efter en längre tids inskrivning. Denna grupp har också högst andel avvikna efter 24 månaders inskrivning på ca 20 procent.

Flergångsavvikningar

För helperioden 2013–2022 är det 156 av 3 115 individer (5 procent) som har mer än en avvikning registrerad under tidsperioden, varav nio är flickor. Av dessa har 135 personer två avvikningar registrerade, 20 personer har tre avvikningar och en person har fyra avvikningar registrerade. Vid en avgränsning till personer som skrivits in i mottagandet under 2017 – 2021 är det 71 av 612 personer (11,6 procent) som har mer än en registrerad avvikning, varav 62 avvikit vid två tillfällen och 9 avvikit vid tre tillfällen. Samtliga av dessa är pojkar.

Åldersfördelningen inom denna grupp skiljer sig påtagligt beroende på om vi tittar på helperioden 2013 – 2022 eller den avgränsade målgruppen. Avseende helgruppen är det framför allt barn i åldern 13 – 15 år och 16 – 17 år som dominerar denna grupp. Ålder är här beräknat utifrån första registrerade avvikningstillfälle. När avgränsningen i stället görs till personer som skrivits in under perioden 2017 – 2021 utgör gruppen barn i ålder 7 – 12 år en väsentligt större andel. Oavsett tidsperiod är det en mycket liten andel som var fyllda arton år vid första avvikningstillfället, vilket åtminstone till viss del kan förklaras av att inga avvikningar avseende personer äldre än 18 år finns med i underlaget.

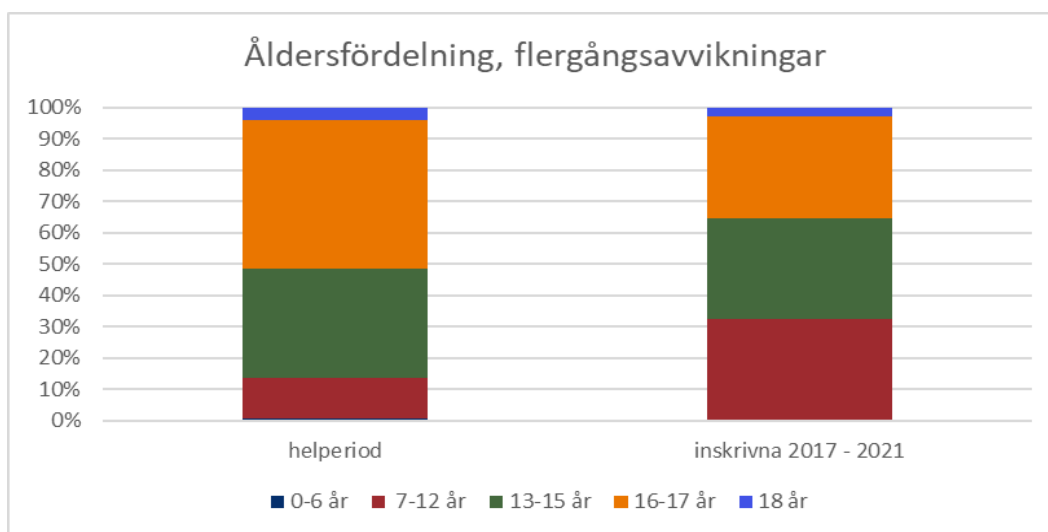

Diagram 19

När det gäller nationalitet inom denna grupp så domineras den tydligt av gruppen ensamkommande barn från Marocko. Avseende helperperioden utgör gruppen från Marocko 51 procent av alla personer som har mer än en registrerad avvikning, följt av Afghanistan (9 %) och Algeriet (6 %). Vid en avgränsning till personer som skrivits in i mottagandet under 2017 – 2021 uppgår andelen från Marocko till hela 70 procent följt av Algeriet (13 %). Under denna mer avgränsade period finns det ingen från Afghanistan som har mer än en registrerad avvikning.

Slutsatser och medskick

I denna avslutande del sammanfattas de huvudsakliga resultaten från sammanställningen och kommenteras utifrån dess betydelse för det fortsatta arbetet inom området.

En övergripande slutsats är att de särskilda omständigheter med bland annat långa handläggningstider som rådde under 2015 och 2016 gör att avvikningar avseende personer som skrivits in från och med 2017 ger en mer rättvisande bild över vad som under de senaste åren kan betraktas som ett normalläge i mottagandet. Det som tydligast stärker den slutsatsen är att förekomsten av avvikningar som sker efter två till tre års inskrivning i stort sett har upphört när man tittar på avvikningar avseende personer som skrivits in efter 2016. Andra skillnader som framkommer är förändringar gällande gruppens sammansättning med avseende på ålder och nationalitet.

En utmaning kvarstår när det gäller att få ut statistik från Migrationsverket som även innefattar personer som de facto avvikit men som aldrig registrerats som avvika utan i stället registrerats som utresta. Om det är möjligt att inkludera denna grupp i framtida statistikuttag från Migrationsverket skulle det troligen ge en mer rättvisande bild över förekomsten av avvikningar. Om Socialstyrelsens register över socialtjänstens placeringar av barn och unga dessutom kunde kompletteras med uppgifter om huruvida placeringen avbrutits till följd av att barnet/den unge avvikit så skulle det utgöra ett värdefullt komplement både för att få en säkrare bild av förekomsten av avvikningar och möjliggöra för andra analyser av risk- och skyddsfaktorer utifrån framför allt placeringsform.

Tidpunkt för avvikande i processen

Avvikningar avseende personer som har skrivits in från 2017 och framåt har i högre grad skett i närtid efter inskrivning jämfört med avvikningar avseende personer som skrivits in före 2017. Sannolikt beror det på att det stora antalet asylsökande under framför allt 2015 resulterade i långa handläggningstider och sedermera ett stort antal avvikningar efter en längre tids inskrivning.

Sammanställningen visar att så många som 70 procent av avvikningarna av de som skrivits in från 2017 har skett innan första beslut och att en stor andel sker under de första fyra månaderna, vilket innebär att denna tid är kritisk när det kommer till att säkra upp mottagandet för att förebygga avvikningar.

När det gäller de ca 30 procent av avvikningarna som sker efter det första beslutet kan vi förvisso se att grundbeslutet tycks medföra en ökad förekomst av avvikningar under de första två månaderna efter beslutet. Av de som avviker efter beslut så väljer dock de allra flesta att först överklaga avslagsbeslutet och invänta att beslutet vinner laga kraft.

Sammanställningen av avvikningstillfälle i relation till inskrivning i mottagandet och olika viktiga händelser i processen bygger på möjligheten att ta ut och analysera registerdata som givetvis är anonymiserade men som i grunden bygger på individdata. Detta bedöms som viktigt för att kunna identifiera när och under vilka omständigheter som avvikningar vanligast sker, i syfte att denna kunskap ska kunna bidra i utformandet av verkningsfulla förebyggande åtgärder. Samtidigt kan utvecklingen gällande avvikningar förändras över tid vilket gör att förebyggande åtgärder också kan behöva anpassas längre fram för att möta nya trender och utmaningar.

18-årsdag och åldersuppskrivning

Sammanställningen visar att den ökning som sker av avvikningar i direkt anslutning till 18-årsdagen inte är särskilt omfattande, utan att det i högre utsträckning handlar om en ökning som sker succesivt redan från sexton års ålder. Efter själva 18-årsdagen tycks avvikningarna i stället minska i antal. Det stora undantaget är när det gäller personer som är aktuella för en åldersbedömning och får sin ålder uppskriven. Inom denna grupp kan vi i stället se att avvikningarna i mycket högre omfattning sker efter att beslutet om åldersuppskrivning har fattats, vilket sannolikt även påverkas av att beslut om åldersuppskrivning i regel sammanfaller med beslut i asylärendet.

Skillnaden i förutsättningar avseende rätten till bistånd enligt LMA, och det faktum att ensamkommande unga över 18 år utan uppehållstillstånd i regel inte är placerade av socialtjänsten, gör att det är svårt att inkludera denna grupp på ett rättvisande sätt i statistiken. Ensamkommande unga över arton år som fått avslag på sin asylansökan har inte rätt till bistånd enligt LMA då de förväntas lämna landet, med undantag för ensamkommande unga som själva har barn. De som trots det blir kvar i landet lever utan ordnat boende oavsett om de är registrerade som avvikna eller inskrivna i mottagningssystemet, vilket gör att distinktionen som avviken eller ej i den bemärkelsen blir irrelevant.

Trots svårigheterna att inkludera gruppen ensamkommande unga över arton år på ett rättvisande sätt bedöms det ändå vara av värde att även fortsatt titta på avvikningar som sker i nära anslutning till 18-årsdag eller beslut om åldersuppskrivning, till exempel inom de första tre månaderna. Det ger en indikation på hur stort problemet är med avvikningar som är kopplade till just dessa händelser som är värdefull för att kunna ta ställning till hur och i vilken omfattning förebyggande åtgärder bör vidtas in i detta skede.

Nationalitet

Av de som har skrivits in i mottagandet under senare år (2017 – 2021) och sedermera avvikit så utgör gruppen från Marocko den enskilt största nationalitetsgruppen på 31 procent och gruppen från Afghanistan endast 11

procent av avvikningarna. Det bör även noteras att gruppen ”övriga” (förutom de fem vanligaste nationaliteterna) också utgör en stor grupp på 40 procent. Påfallande är att Marocko är klart största nationalitet (70 %) inom den grupp som har avvikit vid mer än ett tillfälle, av de som skrivits in under 2017 – 2021. Sammanställningen visar även att en större andel av de som skrivits in och avvikit på senare år också avvikit vid mer än ett tillfälle.

Av de från Afghanistan som kommit på senare år och avvikit så har en stor andel av avvikningarna (66 %) skett före första beslut och drygt hälften har skett under de första tre månaderna, varav en stor andel redan under den första månaden. Detta får betraktas som ett oväntat resultat då en relativt stor andel avvikningar inom denna grupp tidigare skett två till tre år efter inskrivning och efter beslut i asylärendet. Detta ger ett tydligt exempel på hur avvikningstrender förändras över tid, inte bara när det gäller gruppens sammansättning och förekomst av avvikningar inom olika nationalitetsgrupper utan också att mönster gällande avvikningar inom en och samma nationalitetsgrupp kan förändras påtagligt.

Kön och ålder

Det finns stora skillnader avseende när i relation till asylprocessen som ensamkommande pojkar respektive flickor avviker. Särskilt stor är skillnaden mellan pojkar och flickor i åldern 7 – 12 år. Av de som skrivits in under perioden 2017 – 2021 och sedermera avvikit har 86 procent av pojkarna i denna åldersgrupp avvikit före sitt första beslut, medan 75 procent av flickorna har avvikit efter ett lagakraftvunnet beslut. Detta indikerar att det sannolikt finns stora skillnader i omständigheter kring avvikningar i denna åldersgrupp.

En möjlig förklaring skulle kunna vara att pojkarna i högre grad placeras i familjehem utanför barnets eget nätverk eller möjligen HVB, medan gruppen flickor i dessa åldersgrupper i högre grad anvisas på anknytning till närstående vuxen vilket medför att dessa också i högre grad placeras hos anhöriga i så kallade nätverkshem. Då det förekommer att ensamkommande barn placeras i ett nätverkshem som själva är asylsökande kan det heller inte uteslutas att det ensamkommande barnet har avvikit i samband med att både barnet och nätverksfamiljen fått avslag på sin asylansökan. Närmare indikationer på om så kan vara fallet skulle kunna fås genom en sammanställning och analys av Migrationsverkets avvikningsstatistik innefattande typ av anvisning (utjämnande/anknytning/typ av anknytning), men inga säkra slutsatser kan dras av sådan statistik heller då typ av anvisning inte ger någon säker information om vilken placeringsform som socialtjänsten beslutat om. För att kunna analysera detta skulle förekomst av avvikningar behöva ingå i Socialstyrelsens register över placerade barn och unga. Utöver det kan statistik som innefattar anvisningstyp ge information om andra omständigheter som kan vara av intresse för att möjligen kunna dra slutsatser om olika risk- eller skyddsfaktorer.

När det gäller avvikningar inom den yngsta åldersgruppen 0 – 6 år så är de så få till antalet att det rimligen borde låta sig göras av en person med kompetens och behörighet inom Migrationsverket att själv gå igenom vilka registreringar och anteckningar som har gjorts i dessa ärenden för att se vad som går att utläsa avseende barnets omständigheter vid ankomst och försvinnandet. Liknande insatser skulle genom stickprov kunna utgöra ett värdefullt komplement med mer kvalitativ information om omständigheter på individnivå även inom andra grupper med avseende på ålder, kön och nationalitet.